

De weg van discipelschap

De omgang van de kerken met radicaalrechts gedachtegoed

De waardigheid van ieder mens

Uitgangspunt voor kerken bij het denken en spreken over democratie en rechtstaat is de waardigheid van ieder mens. Ieder mens is geschapen naar het beeld van God. Ieder mens is door God geliefd en gewild om zichzelf en is daarom onschendbaar in haar of zijn waardigheid. Het is het diepe verlangen van God dat ieder mens tot zijn recht komt en kan bloeien voor zijn aangezicht.

Daarom is de rechtstaat, waarin ieder mens gelijkelijk beschermd wordt, van grote waarde. De democratie is van grote waarde. Het is de politieke orde waarin mensen als dragers van waardigheid en rechten erkend worden, waarin macht gespreid is en waarin zwakkeren bescherming krijgen. Democratie doelt op een samenleving die gericht is op het gemeenschappelijke welzijn.

In de afgelopen jaren is de sympathie voor radicaalrechts gedachtegoed toegenomen. We merken dat in de samenleving en in de kerken. Het vraagt van de kerken een positiebepaling. In de eerste plaats voor de leden van de kerken en voor de leiding van de kerken, landelijk en plaatselijk. In dit rapport willen we maatschappelijke ontwikkelingen benoemen en een aanpak aanreiken voor de kerken voor de omgang met radicaalrechts gedachtegoed en met de mensen die hier gevoelig voor zijn.

Radicaalrechts gedachtegoed is vaak niet vast omljnd, verandert nogal eens in uitingvormen en is vaak onderling tegenstrijdig, maar het bevat één of meerdere van de volgende kenmerken. Er is geen innerlijke gebondenheid aan of zelfs minachting voor democratische waarden en procedures. Het hangt niet aan de waarheid en schaamt zich niet voor een leugen. Kracht en macht worden verheerlijkt, dienstbaarheid en kwetsbaarheid worden geminacht. Het heeft geen respect voor de rechtstaat. Het is racistisch, antisemitisch en verheerlijkt masculiniteit. Het is een bedreiging voor democratie en rechtstaat, voor minderheidsgroepen en voor zwakkeren in de samenleving. Het is daarmee ook een bedreiging voor het christelijke geloof.

Het spreken van de kerk

De kerken moeten hierover spreken. Dat geeft helderheid aan hun leden waar kerk en geloof voor staan. Dit is een steun aan voorgangers en individuele christenen die aarzelen om te spreken of niet goed weten hoe te spreken. Het spreken van de kerken levert een bijdrage aan het maatschappelijke debat en daarmee aan de vorming van de toekomst van ons land. Als kerken niet spreken en niet ook onderscheidend spreken dekken kerken onrecht toe en misverstaan ze hun roeping. De Europese en met name de

Duitse geschiedenis van de 20^e eeuw laat zien dat kerken die te lang zwijgen in politieke crises mensen buiten en binnen de kerken in de steek laten en ook hun geloofwaardigheid verliezen.

Maar als we als kerken gaan spreken komen we voor een dilemma te staan. Een duidelijke veroordeling van radicaalrechtse politici en partijen is helder. Je laat zien waar je voor staat en waar je niet bij wilt horen. Maar daar zit ook een keerzijde aan. Zodra je politici en partijen veroordeelt, wordt het gesprek heel moeilijk. De ander is geen gesprekspartner meer en ontmoeting of toenadering wordt vrijwel onmogelijk.

Dat geldt voor aanhangers van radicaalrechtse politici en het geldt ook voor mensen die misschien niet stemmen op radicaalrechtse politici, maar wel deels de dezelfde gedachten hebben en enigszins met hen sympathiseren. Deze mensen zijn buiten en binnen de kerken te vinden. Uitsluiting en stigmatisering kunnen ook gevoelens van onrecht versterken. Dat kan weer leiden tot verdere radicalisering. De kerken kunnen zo – zonder dat ze dat willen – bijdragen aan meer polarisatie in de samenleving.

Uit dit dilemma komen we enigszins doordat we de kerken voorstellen om zich niet primair te richten op partijen en politici, maar vooral een omgang te zoeken met radicaalrechts gedachtegoed. Daarvoor moeten we de huidige ontwikkelingen duiden – en daar beginnen we mee in dit stuk – maar als kerken moeten we vooral ook onze eigen taal blijven spreken. Niet te zeer meegaan in het politieke jargon van het moment, maar in de eerste plaats woorden gebruiken die passen bij het christelijk geloof.

Dat roept meteen de vraag op: wat is die taal dan precies? Die vraag is extra urgent omdat “christendom” in het publieke debat wordt gebruikt voor doelen die weinig met het geloof te maken hebben: eng nationalistisch, anti-islam, identitair. Termen als ‘joods-christelijke beschaving’ en ‘cultuurchristendom’ worden dan alleen gebruikt als identiteitsmarker. Dat schuurt, omdat het niet het christelijke geloof is zoals kerken dat beleven en belijden.

Daarom is het onderscheid tussen ‘christendom als cultuur of erfgoed’ en ‘christen-zijn als het volgen van Jezus’ belangrijk. Het is de taak van kerken om die taal weer terug te pakken van mensen die haar achteloos of strategisch gebruiken. Het woord ‘discipelschap’ kan daarbij helpen. Het sluit aan bij verlangens naar houvast en richting, maar is tegelijk kritisch en niet zomaar inzetbaar voor macht of identiteitspolitiek.

Maatschappelijke veranderingen

In Nederland en Europa moeten we onze weg zien te vinden in een samenleving die fundamenteel veranderd is. We komen uit een wereld waarin westerse beschaving, christelijk geloof en materiële vooruitgang nauw met elkaar verbonden waren. Dat zorgde voor fundamenten en doelen in het leven zoals individuele of intergenerationele lotsverbetering, geloof in een betere toekomst in of na dit leven en trots op de westerse

beschaving. Banden met familie en buurt waren vanzelfsprekend, al was het maar omdat daar je welbevinden of zelfs overleven van af hing.

Allerlei factoren hebben dit zelfbeeld en dit welbevinden aangetast. Economische zelfstandigheid heeft de afhankelijkheid van anderen verminderd, maar daarmee ook de verbondenheid met anderen. In het leven van veel Nederlanders is het christelijke geloof als zin stichtende factor weggevallen. Aan decennia van economische vooruitgang is voor een groot deel van de bevolking een einde gekomen en het lijkt er op dat komende generaties het eerder slechter dan beter gaan krijgen. Stemmen uit de voormalig gekoloniseerde landen hebben ons zelfbeeld als beschaafde en beschavende natie aangeklaagd. De digitalisering van de samenleving heeft tot nieuw analfabetisme geleid van mensen die slecht kunnen meekomen of zich vervreemd voelt van de samenleving. De klimaatcrisis en zorgt voor een verder gevoel van onzekerheid. Daar komt de toegenomen dreiging vanuit Rusland en de VS bij.

Een veel besproken factor is de komst van buitenlanders naar Nederland. In de jaren zestig, zeventig en tachtig waren dat arbeidsmigranten uit Marokko en Turkije met hun gezinnen. In de afgelopen decennia zijn dat veelal ook werknemers uit andere EU-staten, voor een kleiner deel zijn dat hoogopgeleide werknemers van buiten de EU en vluchtelingen. Voor mensen aan de onderkant van de samenleving levert de komst van buitenlanders concurrentie op de arbeidsmarkt op. Voor een deel van de bevolking zorgt het voor concurrentie op de woningmarkt. Voor mensen met een Nederlandse achtergrond, met name in de grotere plaatsen in het land, betekent dat een verandering van de dagelijkse leefomgeving: andere mensen en andere talen om je heen. De opkomst van de radicale Islam heeft wantrouwen richting moslims versterkt. De komst van groepen buitenlanders heeft behalve voordelen, zoals meer arbeidskrachten en een ruimere blik, ook nadelen: verbinding ervaren of verbinding maken kost meer moeite.

Heimwee

Als reactie op al deze ontwikkelingen is er bij delen van de mensen met een Nederlandse achtergrond een gevoel van onbehagen ontstaan dat zich vertaalt in heimwee naar een wereld waar ze zich meer thuis voelden. We onderkennen ook iets mythisch' in visioenen van een verloren gegane 'gouden eeuw'.

Op dat heimwee valt flink af te dingen. Zo ideaal was dat verleden niet en zo eensgezind was Nederland nooit. Nederland voerde koloniale oorlogen, vrouwen waren achtergesteld en homoseksuelen werden gediscrimineerd. Ook in het verleden liepen er kloven door de samenleving, waarschijnlijk nog veel diepere. De verschillen tussen arm en rijk waren veel groter. De scheiding van de sociale klassen was veel harder en de tegenstelling tussen katholieken en protestanten of tussen protestanten onderling

waren fors. En de mythische visioenen konden leiden tot fascisme en nazisme met verstrekkende gevolgen. Het is van belang dit alles te onderkennen.

Tegelijkertijd geeft dit heimwee een goede indicatie van enkele positieve waarden waar veel mensen naar verlangen: bezieling en gemeenschap. Voor ons als kerken is het belangrijk om voor ogen te houden dat in het heimwee-gevoel, dat zich ook problematisch uit, een verlangen naar positieve waarden zit. Er ligt een taak voor kerken om dit verlangen naar meer gemeenschap te honoreren en daartoe initiatieven te nemen, zonder de soms duistere keerzijden daarvan uit het oog te verliezen.

Internationaal

Nederland is niet uniek in deze ontwikkelingen. Hoewel elk land weer anders is zijn er vergelijkbare ontwikkelingen in de VS, Rusland, Hongarije, Italië, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Duitsland waarneembaar. In de VS leidt dit tot racistische intimidatie door de overheid en uitsluiting van kiezers. Soms leidt dit zelfs tot terreur door de overheid. Het geeft aan wat ook ons voorland kan zijn als we als samenleving onze waarden niet beschermen en niet op een goede manier optreden tegen radicaalrechtse krachten. Internationaal heeft het recente optreden van Rusland en de VS ervoor gezorgd dat de internationale samenleving, die voor een deel altijd op rechtsregels gebaseerd was, vervangen dreigt te worden door een wereld waarin de macht van de sterkste regeert. Het leidt tot geweld, oorlog en mogelijk een ondergang van de westerse beschaving.

Bedreigde democratie

Rechtstaat, democratie en christendom zijn nauw met elkaar vervlochten. De overtuiging dat in Christus iedereen gelijk is, is een fundamentele overtuiging van het christendom. Dat een gemeenschap gebaseerd moet zijn op recht en rechtvaardigheid is een overtuiging die door het hele Oude- en Nieuwe Testament heen loopt. In onze tijd worden deze waarden vormgegeven in het nationale en internationale recht en in een democratische organisatie van een samenleving. Nederlandse kerken zijn daarom terecht zuinig op de democratie en de rechtstaat. Mocht de Nederlandse overheid antidemocratisch of anti-rechtstatelijk optreden dan dienen de kerken samen met anderen daar krachtig tegen te protesteren

De laatste jaren komt in Nederland een andere opvatting van democratie in zwang volgens welke de meerderheid haar opvattingen kan opleggen aan minderheden. Dit in tegenstelling tot een tot voor kort algemene opvatting van democratie die uitgaat van grondrechten die minderheden en individuen beschermen. Geloofsgemeenschappen ervaren dat (seculiere) meerderheden meer invloed willen op lichamelijke gezondheid, opvoeding, onderwijs en geloof zoals o.a. blijkt uit de voorstellen voor de Wet toezicht informeel onderwijs, de voorgestelde maatregelen op het gebied van het burgerschapsonderwijs en de weigering om openbare gebouwen aan religieuze groepen

te verhuren. Voor moslims en joden staan de rituele slacht en wellicht in de toekomst ook de jongensbesnijdenis onder druk. Als kerken komen wij op voor het goed recht van alle levensbeschouwelijke organisaties om in vrijheid hun geloof of overtuiging vorm te geven en maatschappelijk een rol te laten spelen.

Nederlanders met een migratieachtergrond, vooral als ze niet oorspronkelijk uit Europa komen, hebben te maken met discriminatie. Tot nu toe hebben veel mensen met een migratieachtergrond geprobeerd om zich aan te passen om zo een plaats in de Nederlandse samenleving te veroveren. Dat is voor een groot deel van de derde en vierde generatie succesvol geweest, maar nu discriminatie en wantrouwen blijven, ontstaat het idee: 'wat we ook doen, het is nooit genoeg'. Het is belangrijk om dit serieus te nemen.

We zien tenslotte de opkomst van een radicaalrechts gedachtegoed met een mythische dimensie. Strijd en kracht worden verheerlijkt. Hardheid geldt als een deugd. Alleen winnen levert respect op en verliezen is beschamend. De ondergang van onze samenleving wordt niet betreurd, maar zal voorafgaan aan de wedergeboorte van de verloren gouden eeuw, gebouwd op de puinhopen van de oude wereld.

Als kerken verwerpen we de gedachte dat de ene mens meer waard is dan de andere. Het menselijke geslacht is één. Elke vorm van racisme of groepsbeoordeling is ontoelaatbaar, welke verschillen er ook zijn tussen mensen. We verwerpen radicaalrechts gedachtegoed dat we omschrijven als gedachtegoed dat antidemocratisch of anti-rechtstatelijk is, dat racistisch is en dat masculiniteit verheerlijkt.

Cultuurchristendom

Het christelijke geloof heeft de westerse cultuur diepgaand gevormd. Hoogtepunten van de westerse cultuur – muziek, kathedralen - zijn onlosmakelijk verbonden met het christelijke geloof. Ook zaken als gewetensvrijheid, individualisme, gelijkheid en vrijheid zijn voor een groot deel aan het christendom te danken. Ook veel mensen buiten de kerken zijn daar dankbaar voor.

Dat is op zich positief te waarderen. Er spreekt een respect voor het christelijke geloof uit. Dankbaarheid en respect buiten de kerken voor hoe het christelijke geloof de westerse samenleving heeft gevormd maakt het voor de kerken ook makkelijker om gehoor te vinden en begrepen te worden. Bewondering voor het christendom kan ook een eerste stap zijn in de richting van het geloof. Bach doet daar vaak meer dan een catechismus.

Maar hoezeer het christendom ook verbonden is met de westerse cultuur, het christelijk geloof viel en valt er nooit mee samen. De kerk heeft altijd opnieuw geweten dat Gods Koninkrijk verder reikt dan de heersende cultuur, hoezeer ze daar ook mee verweven was. Het christelijke geloof is ook niet alleen maar met de westerse cultuur verbonden (geweest). Er zijn eeuwen geweest dat de Kerk van het Oosten (buiten het Romeinse of Byzantijnse) rijk minstens zo groot was als de kerk in het Westen. Er zijn altijd kerken geweest in Armenië, Egypte, Syrië, Ethiopië en India. Ook in onze dagen is het christendom verbonden geraakt met culturen in Afrika, Latijns-Amerika en China. Migranten brengen die andere vormen van christendom de laatste jaren ook naar ons land. Het christendom in ons land is lang niet alleen maar een Westers christendom.

Waardering voor de verworvenheden van de westerse christelijke cultuur kan een goede zaak zijn, maar mag niet gebruikt worden om het christelijke geloof in te zetten tegen mensen met een andere achtergrond. Dat kan niet alleen de band tussen broeders en zusters in Christus schaden, maar maakt van het christelijke geloof een afgod. Ongeremde superioriteitsclaims verhinderen ook het moeilijke proces in de kerken om de schaduwzijden van het verbond van het Westen met het christendom onder ogen te zien, zoals het christelijke goedpraten van antisemitisme en slavernij.

Hoe blijven de kerken trouw aan hun roeping?

We stellen een tweeledige aanpak voor: openstaan voor dialoog met mensen van verschillende politieke overtuigingen én duidelijk getuigenis van de christelijke waarden.

De kerk kan een ruimte scheppen waarin mensen van verschillende politieke maatschappelijke overtuigingen elkaar tegenkomen en ontmoeten. Als ontmoetingsplek kan ze de samenwerking van mensen stimuleren en faciliteren om zich in te zetten voor “de voorspoed en de vrede.” (Jer. 29:7) in de eigen omgeving. De kerken kunnen daarbij verbinden door hun rituelen, vieringen en culturele uitingen. De vieringen van de grote feesten, zoals Pasen en Kerstmis, zijn een kans om mensen samen te brengen.

De kerken nodigen ook uit tot gesprek, waarin verschillende meningen aan de orde kunnen komen en bevraagd kunnen worden op hun onderliggende verlangens en angsten. Belangrijk is dat de vertegenwoordigers van de kerk een houding aannemen, die uitnodigt tot gesprek en niet bij voorbaat meningen uitsluit.

Daarbij is het belangrijk dat het eigen falen van de christelijke instituties en organisaties aan de orde komt in de pogingen om deze waarden in de werkelijkheid van het leven hier op aarde om te zetten. Zo een zelfkritische houding kan ook andere helpen om kritisch naar het eigen denken en handelen te kijken en te herkennen waar de balk in het eigen oog zit, dat het zicht op ander vertroebelt (Mat. 7:1-5).

Nu leert de ervaring dat het niet meevalt om in gesprek te komen met kerkleden die gevoelig zijn voor radicaalrechts gedachtengoed. Er tekent zich wat dat betreft een

ongemak af binnen de kerken. Des te prangender de opdracht om naar wegen te zoeken deze ontmoetingen te realiseren. In zo'n ontmoeting en gesprek stellen de kerken de fundamentele christelijke waarden waarop de Kerk gebouwd is aan de orde, die ze de samenleving van harte aanbieden als fundament voor een samenleven.

Als God zijn verbond aangaat met mensen zet Hij hen op het spoor van orde, vrijheid, gerechtigheid, vrede en veiligheid. De verhalen en teksten over schepping van alles dat bestaat en leeft (Genesis 1 en 2), het verbond met het marginale, Bijbelse volk Israël (Exodus) en de profetische visioenen van een nieuwe schepping waarin vrede en gerechtigheid heersen, zijn de bronnen waaruit de waarden gehaald kunnen worden.

In de ontmoetingen van Jezus is de waardering van elke mens belangrijk. Hij treedt op tegen alle pogingen om deze menselijke waardigheid te weigeren of te beschadigen. In de jonge kerk zien we het verlangen om gemeenschap te vormen die grenzen van etniciteit, sociale status en religieuze overtuiging overstijgen. De kerken kunnen deze verhalen in de gesprekken inbrengen.

Mensen die aansluiting zoeken bij de kerk moeten welkom zijn. Maar voor hen die zich duurzaam willen binden is een zorgvuldige en liefdevolle inleiding in het geloof noodzakelijk. Misvattingen als zou de kerk een plek zijn van mannelijke of raciale superioriteit moeten in de doopcatechese opgehelderd worden. Dat vraagt om duidelijkheid en geduld en inzet van de kerk en de geïnteresseerden.

In het eigen spreken en handelen moeten de kerken geloofwaardig zijn. Dat betekent ook, dat ze aandacht moet hebben dat haar vertegenwoordigers de waarden van het christelijke geloof omarmen en naleven. Verbondenheid met politieke organisaties, die tegenstrijdige waarden of overtuigingen aanhangen hoeft niet bij voorbaat reden te zijn, om niet als ambtsdrager van de kerk te mogen functioneren, maar moet wel aanleiding zijn tot gesprek en kritische bevragen.

In individuele gevallen kunnen maatregelen gepast zijn tegen een ambtsdrager/ gemeentelid/ parochiaan die zijn racistische meningen uit blijft dragen. Deelname aan gewelddadige acties rond de komst van azc's moet scherp worden veroordeeld. Bovenal moeten de kerken een veilige plek voor iedereen zijn. Kerkgangers mogen erop vertrouwen dat zij niet met racisme van medegelovigen geconfronteerd worden.

Discipelschap

Een woord waarin de kerken hun eigen taal kunnen blijven spreken en tegelijk recht kunnen doen aan de geschetste problematiek, is het woord discipelschap. Men kan hier evengoed andere termen gebruiken die min of meer dezelfde lading dekken, zoals 'inwijding' of 'navolging'.

Jezus roept in de evangeliën volgelingen, discipelen. Met hen gaat hij op weg, en leert hun en vormt hen in wie Hij is. Dit is discipelschap. Discipelschap begint niet bij ideale

mensen, maar bij mensen zoals zij zijn. In de evangeliën roept Jezus vissers, tollenaars en mensen met allerlei sociale achtergronden. Hij neemt hun bestaande leven als vertrekpunt. Wanneer Jezus vissers roept en hen 'vissers van mensen' maakt, betekent dat niet dat hun ervaringen worden genegeerd, maar dat zij worden omgevormd. Jezus sluit aan bij concrete mensen, bij verlangens, angsten, frustraties en praktijken, maar laat deze niet onveranderd. Discipelschap is daarom zowel een beweging van erkenning als van verandering: mensen worden serieus genomen in wat hen beweegt, maar tegelijk geprikkeld tot een nieuwe manier van denken, kijken en leven.

Op dezelfde manier kan ook vandaag het spreken over discipelschap aansluiten bij oprechte verlangens en ervaringen van mensen in het algemeen. Ook bij mensen die zich aangetrokken voelen tot radicaalrechts gedachtegoed kan dit spreken aansluiting vinden. Achter zulke opvattingen gaan ook vaak reële ervaringen schuil van verlies aan verbondenheid en van onzekerheid over de toekomst; gevoelens van maatschappelijke achterstelling; verlangen naar erkenning en naar een gemeenschap waarin men zich gekend weet. Discipelschap spreekt deze verlangens niet bij voorbaat tegen, maar neemt ze serieus. Het erkent dat mensen zoeken naar houvast, richting en betekenis in een wereld die zij als onoverzichtelijk en bedreigend ervaren, en benoemt hun emoties. Praktische hulp en handreikingen kunnen soms al kou uit de lucht wegnemen.

Tegelijkertijd is discipelschap geen bevestiging van bestaande overtuigingen of identiteiten. Discipelschap is een weg van vorming en omvorming. In de christelijke traditie is het volgen van Jezus onlosmakelijk verbonden met metanoia (omkeer): een ingrijpende verandering van denken, kijken en leven. Jezus roept mensen weg uit een leven in vervreemding van God en zijn liefde, en leert hen te bidden om de heiliging van Gods naam, het geschieden van *zijn* wil, de komst van *zijn* Koninkrijk. De discipelen worden in de Bijbel opgeroepen door Jezus om Hem te volgen en met Hem op weg te gaan.

De metafoor van *op weg gaan* staat voor verandering. De radicaliteit daarvan valt niet te onderschatten, zoals blijkt uit Paulus' metafoor in Romeinen 6:4: leerlingen van Jezus zijn 'dood voor de zonde' om een 'nieuw leven te leiden'. Wie Jezus volgt, wordt niet alleen bevestigd in zijn of haar verlangens en ervaringen, maar wordt ook gecorrigeerd en op een nieuw spoor gezet. Dat geldt voor iedereen, ongeacht politieke kleur of maatschappelijke positie.

Discipelschap is daarom nooit vrijblijvend. Het vraagt om zelfonderzoek, om het onder ogen zien van bijv. angst, boosheid en ressentiment, en om de bereidheid deze niet te laten uitgroeien tot uitsluiting of ontmenselijking van anderen. Discipelschap behelst daarmee ook dat de ogen geopend worden voor de mythische dimensie van radicaalrechts gedachtegoed. Dan zal geleefd worden vanuit het besef, dat er krachten werkzaam zijn die alleen kunnen worden weerstaan wanneer de 'wapens van God' worden opgenomen (Efeziërs 6:10-17).

Het Koninkrijk van God dat Jezus verkondigt, is niet van deze wereld en valt daarom ook niet samen met een vermeende joods-christelijke beschaving. Jezus' Koninkrijk laat zich niet inzetten ter bevestiging van de status quo, van macht of van culturele hegemonie. Integendeel, in de verhalen over Jezus wordt steeds zichtbaar hoe Hij bestaande grenzen doorbreekt en hoe Hij menselijke waardigheid niet afmeet aan afkomst, religie, status of morele zuiverheid. Discipelschap betekent daarom dat wij afstand nemen van pogingen om het christelijk geloof te reduceren tot cultuur- of tot identiteitsmarker tegenover anderen. Dat wil niet zeggen dat christelijke waarden zoals die in maatschappij en cultuur gevonden kunnen waardeloos zijn; integendeel, daarvoor moet dankbaarheid bestaan. Tegelijk blijft gelden dat het Koninkrijk van God niet samenvalt met deze wereld.

Juist in deze spanning ligt de kracht van discipelschap als alternatief kader. Het biedt ruimte om mensen serieus te nemen in hun ervaringen en zorgen, zonder die zorgen te verabsolutiseren. Het biedt ruimte om dankbaar te zijn voor wat is en wie iemand is, zonder het daarbij te laten. Discipelschap nodigt uit tot een langzame en trage weg van verandering, waarop mensen dankbaar leren zijn en leren omgaan met complexiteit en verantwoordelijkheid, schuld en zonde. Het verzet zich tegen de belofte van snelle oplossingen en eenvoudige, radicaliserende antwoorden die kenmerkend zijn voor onze tijd.

Discipelschap is dan ook niet alleen een antwoord op radicaalrechts maar vormt een kritische spiegel voor iedereen. Ook wie zichzelf als bijv. progressief of gematigd beschouwt, wordt in de navolging van Jezus geconfronteerd met de vraag waar eigen overtuigingen verharderen, waar morele superioriteit ontstaat en waar de ander wordt gereduceerd tot tegenstander. Discipelschap is een weg waartoe allen worden geroepen. En daarom kan op die weg het wonderlijke gebeuren dat mensen, zo verschillend als zij zijn, elkaar gaan herkennen als broeder of zuster in Jezus Christus.

Zo verstaan is discipelschap een taal die verbindt en tegelijk kritisch vormt. Het neemt mensen serieus in hun verlangens en laat geen ruimte voor onverschilligheid. Het is een weg waarop de Kerk, in woord en praktijk, getuigt van een Koninkrijk dat ons allen overstijgt en bevraagt. Het is een weg waarop wij de Heer zoeken, en wij al zoekend zelfs elkaar kunnen vinden. Vanaf het begin roept Jezus mensen met verschillende en soms zelfs botsende achtergronden – onder wie Johannes de visser, Simon de Zeloot en Mattheüs de tollenaar. Hij roept hen om zich om te keren, Hem te volgen en samen, op weg met Hem, een nieuwe gemeenschap te vormen en genezend te werken. Daarin leren zij elkaar herkennen als broeders en zusters in zijn Naam (Matteüs 10:1-4).

Contact tussen christenen met een migratieachtergrond en christenen met Nederlandse achtergrond

Een eerste praktische vorm van vorming en dialoog in onze samenleving is het contact tussen christenen met Nederlandse achtergrond en christenen met migratieachtergrond. Die laatsten zullen vanuit hun ervaringen ieder van ons een spiegel kunnen voorhouden. Samenwerking tussen gemeentes van christenen met en zonder migratieachtergrond kan op allerlei niveaus. Voorgangers kunnen elkaar ontmoeten, kerkbesturen kunnen met elkaar in gesprek gaan, er zijn mogelijkheden voor gezamenlijke zangmiddagen. Voorgangers uit migrantenkerken kunnen gastvoorganger zijn. Dit schept allemaal mogelijkheden om verbindingen aan te gaan en elkaars verhalen te horen.

Interreligieuze dialoog

Kerken kunnen in Nederland niet in hun eentje de democratie behoeden en bewaren. Ze moeten samenwerken met alle democratische krachten. Speciaal is samenwerking en overleg met andere godsdiensten en levensbeschouwelijke groepen van belang, zowel landelijk als plaatselijk. Plaatselijk kan dat in een raad waar veel godsdiensten in vertegenwoordigd zijn, maar ook directe contacten met de lokale moskee kunnen verbondenheid bevorderen. Landelijk is het van groot belang om met vertegenwoordigers van de islam, jodendom, hindoeïsme, boeddhisme en humanisme goed contact te hebben en samen op te treden in de richting van overheid en samenleving.

Aanbevelingen

Tot slot doen we op basis van dit beleidsstuk de volgende aanbevelingen aan de Nederlandse kerken:

- zoek het gesprek in de kerken over de veranderde maatschappelijke situatie en doe dat dialogisch
- spreek de eigen taal van de Kerk
- zet in op lange wegen van discipelschap
- draag zorg voor een zorgvuldige inwijding in het christelijk gedachtegoed van (nieuwe) kerkleden en treed vanuit ons getuigenis op tegen leden die zich hardnekkig racistisch blijven uiten of zelfs participeren in geweld.
- protesteer krachtig tegen overheidsoptreden dat antidemocratische en/of anti-rechtstatelijk is
- preek en bid voor christelijk gedrag, preek en bid niet tegen mensen en partijen
- bevorder het contact tussen christenen met een migratieachtergrond en met Nederlandse achtergrond
- bevorder de interreligieuze samenwerking landelijk en plaatselijk

Beraadgroep Geloof en Kerkelijke Gemeenschap april 2026

Commentaar

De Raad van Kerken spreekt zich terecht uit over radicaal-rechts

Dit artikel is geschreven door Redactie Trouw Gepubliceerd op 30 april 2026, 17:25

Het commentaar is de mening van Trouw, verwoord door leden van de hoofdredactie en senior redacteurs.

“Als kerken niet spreken, dekken kerken onrecht toe.” Met deze woorden neemt de Raad van Kerken stelling tegen radicaal-rechts gedachtegoed. Dat staat haaks op het christendom, stelt de raad. Uitsluiting van minderheden, racisme en antisemitisme hebben geen plek in de kerk.

Mis nooit meer het laatste nieuws

De raad wil zelfs zo ver gaan om radicaal-rechts ‘een bedreiging voor het christelijk geloof’ te noemen. Daarmee is geen woord te veel gezegd, en het is volkomen terecht dat de raad dit standpunt inneemt. Het christendom wordt door radicaal-rechts vooral misbruikt om moslims en migranten weg te zetten als tweederangsburgers. Van Argentinië en de VS tot Hongarije bedruipen radicaal-rechtse populistten hun speeches met een christelijk sausje om zo hun ideologie kracht bij te zetten.

Maar dit alles is verre van nieuw. Twee jaar geleden spraken honderden predikanten zich daarom ook al uit tegen de politieke denkbeelden van radicaal-rechtse partijen zoals de PVV. Destijds werd de raad opgeroepen zich bij de predikanten aan te sluiten, maar weigerde helaas. Dat was een gemiste kans, vooral omdat de PVV daarna bij de verkiezingen op een haar na de grootste werd. Radicaal-rechtse partijen zoals Forum voor Democratie bleken ook bij christelijke jongeren steeds populairder. Ook dit past in een bredere trend: radicaal-rechtse, christelijke influencers hebben op sociale media de algoritmes mee.

Angst om radicaal-rechtse stemmers te vervreemden

De Raad van Kerken bestaat uit negentien kerkgenootschappen. Onder andere de katholieke kerk, de Protestantse Kerk in Nederland (PKN), de Orthodoxe Kerk en de Nederlandse Gereformeerde Kerken horen erbij. Met vijf miljoen leden is dat een flink genootschap. Maar of de gevoelens van de raad ook gedeeld worden in reformatorische hoek is nog de vraag.

Twee jaar geleden wilde de raad zich niet uitspreken omdat dat 'het gesprek zou doodslaan'. De raad was destijds blijkbaar bang om radicaal-rechtse stemmers van zich te vervreemden, een veelgehoorde angst bij allerlei soorten maatschappelijke organisaties, van politieke partijen tot media.

Het is goed dat de raad deze angst van zich af heeft geschud en daarmee zichzelf nu impliciet een nieuwe opdracht geeft: staan voor het eigen standpunt én blijven zoeken naar verbinding met christelijke Nederlanders die zich aangetrokken voelen tot radicaal-rechts. Dat kan prima samengaan.

Dat het zo lang heeft geduurd heeft om deze consensus te bereiken, doet vermoeden dat de neuzen in de raad niet meteen dezelfde kant op stonden. Maar nu de raad dit standpunt uiteindelijk in heeft genomen, kan het niet luid genoeg klinken.